

CENTRUM FÖR
religionsdialog
I STOCKHOLMS STIFT

ÅRSBERÄTTELSE 2019

Centrum för religionsdialog, som startade 2008, är Svenska kyrkan i Stockholms stifts aktör för religionsdialog samt dess kunskapscentrum i frågor om religionsdialog.

Centrum för religionsdialog samverkar med nätverk, organisationer och individer som vill verka för religionsdialog.

Centrum för religionsdialog arbetar operativt, analytiskt och strategiskt gentemot församlingar och stiftskansli i Stockholms stift.

KONSOLIDERING, NYA INITIATIV OCH OSÄKERHET INFÖR FRAMTIDEN

Året har i mycket präglats av konsolidering: Kurserna *Scriptural reasoning* och *Allt du velat veta om islam men inte vågat fråga* som lanserades 2018 har genomförts ytterligare två gånger; Interreligiösa Rådets arbete går vidare, och vi har ett växande nätverk av kontakter som vi kunde bjuda in till glöggmingel i Skolhuset i adventstid.

Bland de nya initiativ som vi har tagit vill vi främst nämna publiceringen av boken *Gud, gender och gemenskap*. Vi har också blivit inbjudna till att medverka i nya sammanhang, som den sufi-retreat i Sydafrika som Helene Egnell deltog i.

I september informerades vi om att stiftsstyrelsen av besparingsskäl kommer att säga upp kontraktet på Skolhuset. Det innebär att Centrum för religionsdialog inte längre kommer att vara en fysisk plats, en mötesplats präglad av gästfrihet så som det varit tänkt från det att centret grundades. Vilka följder det får för verksamheten återstår att se, men klart är att såväl den femårsplan som utarbetades under våren som verksamhetsplanen för 2020 behöver revideras.

FRÄMJANDE AV ARBETE MED RELIGIONSMÖTEN I STOCKHOLMS STIFT

Allt arbete vi gör kommer direkt eller indirekt församlingarna till godo genom att vi ökar vår kompetens, knyter kontakter och lär av andras erfarenheter. Blogg och Facebook, som redovisas under en annan rubrik, är resurser för församlingarnas medarbetare, samtidigt som de givetvis når en publik utanför stiftets gränser. Såväl bloggans som Facebooksidans läsare finns i alla delar av landet, men ungefär hälften i Stockholm. Utöver de större kurser och samarbeten som beskrivs nedan har vi via telefon och mail besvarat frågor från församlingar. Frågor som kommer upp kan gälla konvertitdop, samt önskemål om tips på personer från andra religioner som kan komma och tala vid församlingsaftnar etc.

Kollegial handledning

Den kollegiala handledningsgruppen Suck & Stöd hör till de verksamheter som konsoliderats under året. Den ger tillfälle för medarbetare i församlingar att dryfta olika situationer som kan uppstå i de interreligiösa kontakterna, och är också till hjälp för centrets medarbetare att identifiera vilka frågor som är aktuella, samt att lära av praxis som utarbetats på gräsrotsnivå.

Utbildningsinsatser

Församlingsmedarbetare möter ofta påståenden om islam som de är osäkra på hur de ska bemöta. Det var bakgrunden till kursen *Allt du velat veta om islam men aldrig vågat fråga* med Mohammad Muslim Eneborg, imam i Aysha-moskén, som först gavs under hösten 2018. Eftersom den blev så uppskattad gavs den även under 2019, en gång på våren och en gång på hösten. Majoriteten av deltagarna var diakoner, men även präster och lekfolk deltog. Att stiftet gav denna kurs kritiserades i en debattartikel i tidningen Dagen, vilken bemöttes såväl av centrets medarbetare som en deltagare i kursen.

Den 7 mars anordnade kyrkokansliet symposiet *Att måla "den Andre" på väggen* om antijudiska motiv i medeltida kyrkokonst. Idén kom ursprungligen från Centrum för religionsdialogs medarbetare som förde fram den till Samarbetsrådet för judar och kristna vilka i sin tur kontaktade Ärkebiskopen om ett samarbete. Det blev ett mycket lyckat symposium, och vi har under året sökt efter vägar att gå vidare med frågan i samarbete med stiftsantikvarie Rickard Isaksson, då flera av stiftets kyrkor har sådana målningar.

Tillsammans med stiftsprost Niclas Blåder ordnade vi två serier om tre samlingar under rubriken *Te och teologi* där såväl doktorander som etablerade teologer håller en inledande föreläsning följt av samtal. Programmet har samlat mellan 10 och 24 deltagare, och har uppenbart fyllt ett behov av att tillsammans få reflektera över teologiska frågor.

Krister Stendahl Memorial Lecture hölls för elfte gången, med professor Katharina von Kellenbach som årets föreläsare. Ämnet för hennes föreläsning var *Guilt and the Transformation of Jewish-Christian Relations*. Föreläsningen var mycket välbesökt och hölls som alltid i samarbete med Paideia.

Vi har också bidragit till ökade kunskaper hos blivande kyrkomedarbetare genom att Sofia Nordin undervisat vid två tillfällen på Enskilda högskolan, samt medverkat vid en MSS-dag tillsammans med Team Kyrka i världen.

Främjande i församlingar

Att stödja Guds Hus-projektet i Nacka församling, som firade 10-årsjubileum under året, är en fortsatt viktig uppgift. Helene Egnell är med i styrelsen för Guds Hus vänförening som ordnar samtalskvällar i Fisksätra kyrka och moské. En nysatsning i Vänföreningens arbete var en kvinnolunch med samtal om kvinnliga förebilder, som blev mycket uppskattad.

Samarbetet med Skärholmens församling, Stadsdelsförvaltningen, Röda Korsets folkhögskola, scoutföreningen Swedish Mekteb och Sensus, som inleddes 2016 med visningen av filmen *BESA the Promise*, fortsätter. Årets arrangemang, det fjärde i ordningen, var ett panel-samtal på temat *Vill vi vara goda?* med professor Mohammad Fazlhashemi, TD Sebastian Selvén från judiska församlingen och kyrkoherde Malin Strindberg, med Helene Egnell som moderator. En mycket lyckad kväll som samlade en stor publik.

Centret får ibland frågor som gäller kyrkliga handlingar, inte minst vad gäller dop av konvertiter. Det kan handla om enskilda präster som hör av sig på mail eller telefon, men vi har också träffat prästkollegiet i två olika församlingar (Skärholmen och Högalid) för samtal om dop och konversion. Under året kom också en reviderad utgåva av biskopsbrevet *Kyrkliga handlingar* i en mångreligiös kontext till stöd i dessa frågor.

Vi har haft glädjen att bli inbjudna att tala om religionsdialog vid kyrkkaffet i Engelbrekts och Trångsund-Skogås församlingar. Helene Egnell gästpredikade i Kungsholms kyrka i samband med stiftskollekten till Samarbetsrådet för judar och kristna.

Vi fick besök av medarbetare i Solna församling som ett led i deras podd-satsning. Vi har också kunnat bistå dem i deras kontakter med Solna moské, som kommer att förlora sin lokal under 2020, och sökt stöd från såväl kommunen som församlingen. Vi har också varit delaktiga i framtagandet av Järfälla församlings omvärldsanalys för flykting och migrationsarbetet.

ANDRA NÄTVERK OCH SAMARBETEN

Vårt samarbete med Mohammad Muslim Eneborg ledde till en inbjudan till Helene Egnell att medverka vid en sufi-retreat på Rasooli Center i Sydafrika 1-3 mars. Temat var *Universality of Human Quest – Differentiated Sameness*. Inbjudan var ett kvitto på att vårt arbete uppskattas av andra trossamfund, och resan gav fördjupade relationer till våra dialogpartners såväl som ökad förståelse för den sufiska traditionen.

Även kontakterna med andra muslimska sammanhang utvecklas. Vi bjöds in till en middag för frivilliga medarbetare i Stora moskén, dit vi också bjöds in till en iftar-måltid under Ramadan. Vi deltog också i en iftar arrangerad av Sverige Muslimska Förbund.

Under året har vi fortsatt med studiecirkeln Scriptural Reasoning (interreligiös texttolkning) för kvinnor i samarbete med Myndigheten SST och Studieförbundet Ibn Rushd. En termin använde vi Ibn Rushds verksamhetslokaler under Stora moskén, andra terminen var vi åter i Skolhuset. Efter tre terminer av mycket gott samarbete och utvärderingar som fått ytterst positiv respons har planeringsgruppen beslutat att avsluta studiecirkeln. Utifrån Scriptural Reasoning-samarbetet växte en heldag fram: *Konst, systerskap, dialog* där fortsatt fokus låg på systerskap, men istället för texttolkning arbetade vi med konst.

Interreligiösa Rådet i Stockholm (IRiS) har nu funnits i två år. Helene Egnell fungerar som administrativ resurs för rådet. Medlemmar ur rådet medverkade vid Klimatstrejken i Kungsträdgården den 27 september. Försöken att etablera kontakt med den nya majoriteten i Stads- huset har tyvärr inte lett till några resultat.

Interreligiöst Fredsforum (IFF) är ett nätverk som nu funnits i 11 år. Två nya arbetsformer prövades under 2019. Under World Interfaith Harmony Week första veckan i februari producerades videohälsningar av medlemmar i nätverket, som publicerades på IFF:s Facebooksida. Under den veckan anordnades också ett välbesökt *interreligiöst meditationsmaraton*, där deltagarna fick pröva på meditationsformer från tre olika religiösa traditioner. Tre *Vandring för vänskap* arrangerades också under året, där Solna och Högalids församlingar ställde lokaler till förfogande för varsin vandring. Sofia Nordin har huvudansvaret för IFF.

Vi får förfrågningar om studiebesök och medverkan från olika håll. Vårt att nämna är Paideia vars kursdeltagare kommer för ett pass om religionsdialog hos oss varje år; *Ung dialog* som är ett dialogprojekt för unga judar och muslimer om Israel-Palestinafrågan; ett seminarium i ENORBs (European Network on Religion and Belief) regi; en katolsk konferens i regi av European Institute of International Studies om religionsdialog på Sigtunastiftelsen; en workshop inom ramen för ärkebiskopens projekt *A World of Neighbours* samt Noaks Ark som ville ha hjälp med att få kontakt med religiösa ledare. Norska kyrkans teologiska kommitté besökte oss för att samtala om biskopsbrevet om kyrkliga handlingar i mångreligiös kontext, med anledning av att Norska kyrkan arbetar med ett liknande dokument. Skolhuset är också platsen för de samlingar för stiftens handläggare för religionsmötesfrågor som hålls två gånger per år.

PUBLIKATIONER OCH SOCIALA MEDIA

Gud, gender och gemenskap heter boken som kom ut i slutet av året. Den bygger på material från nio seminarier om *religionsdialog i genderperspektiv* som hållits mellan åren 2005 och 2018. De första konferenserna anordnades av Ekumeniskt Institut för Norden, men senare kom Centrum för religionsdialog att ta över huvudansvaret för dem, tillsammans med Samarbetsrådet för judar och kristna. Detta är den första boken om kvinnor och religionsdialog på svenska. Tryckbidrag till boken erhöles från Religionsvetenskapliga sällskapet.

Med anledning av ett angrepp på Svenska kyrkans dialog med muslimer skrev vi tillsammans med stiftsadjunkt Henrik Frykberg i Göteborgs stift och Peter Lööv Roos på Kyrkokansliet en replik i Kyrkans Tidning. Centrets båda medarbetare har också medverkat i en antologi om *Bibeln i församling och vardag* som Västerås stift ger ut. Helene Egnell har skrivit artiklar med religionsteologisk inriktning i Svensk Kyrkotidning och Samarbetsrådet för judar och kristnas tidning Dialog.

Centrum för religionsdialogs blogg har lagt upp 17 inlägg, dels sådana som berättar om vår verksamhet, dels teologiska reflektioner och kommentarer till aktuella frågor. Det inlägg som blev mest läst och delat med ca 1400 unika sidvisningar var *Kan vi tala respektfullt om omskärelse* apropå debatten efter Centerstämmans beslut om att utreda förbud mot omskärelse. Inlägget byggde på det seminarium som vi genomförde på Sigtunastiftelsen 2018, och uppmärksammades internationellt. Vi fick ett tackbrev från den judiska ortodoxa organisationen Torat Chayim, undertecknat av 60 rabbiner i olika länder. Utöver dessa inlägg är Predikobloggen *Tala väl* mycket uppskattad med omkring 400 sidvisningar per månad.

Facebooksidan hade vid årsskiftet 2019/2020 2393 följare, en ökning med över 300 personer från förra året. Förutom att göra reklam för och rapportera om centrets arbete vill vi med sidan förmedla information om viktiga händelser och publikationer på religionsdialogens område. Framför allt vill vi lyfta fram de goda berättelserna om interreligiöst samarbete som inte får några rubriker i media.

Vi hade också glädjen att få ha hand om Svenska kyrkans Instagramkonto en vecka under våren, och fick god respons på det.

Nyhetsbrevet kom ut med fyra nummer som distribueras digitalt till strax under 400 prenumeranter. Då ingår alla församlingar och stiftskansliets personal. Antalet rena prenumeranter är 297 stycken. Cirka 45 procent av alla som får nyhetsbrevet öppnar det. En kan dock läsa brevet direkt i mailprogrammet utan att öppna, innehållet når därmed fler än de som öppnar brevet.

Biblioteket fortsätter att växa, och är öppet för allmänheten. Paideias studenter hör till låntagarna.

Hemsidan är relativt statisk, men hänvisar till blogg, Facebook och nyhetsbrev.

INTERNATIONELLA NÄTVERK

De nordiska kontakterna är en viktig del av Centrum för religionsdialogs arbete. Vi räknar medarbetarna vid dialogcentren i Norge och Danmark som våra nära kollegor, som vi får inspiration och stöd av. Vi hade två träffar under året, en i Stockholm och en i Köpenhamn. Med ett och ett halvt års mellanrum anordnas större nordiska konferenser för församlingsmedarbetare som har interreligiösa kontakter, och då Sverige står som värd 2020 ägnades en del av hösten åt förberedelse av den konferensen i samarbete med kollegorna i Lund och Göteborg.

Journées d'Arras är ett europeiskt ekumeniskt nätverk för kristna som arbetar med kristen-muslimska relationer. Sofia Nordin hade glädjen att tillsammans med Kaj Engelhart från Katolska kyrkans Kommission för interreligiös dialog få vara värd för årets konferens. Rubriken för konferensen var *Christian-Muslim encounter - and spiritual exchange?* Gästtalare var Simon Sorgenfrei, Mohammad Muslim Eneborg och Esther Yaquta Morton. Konferensen hölls på Katolska stiftsgården Marielund, Ekerö. Det är ett nätverk vi gärna fortsätter att vara delaktiga i, nästa år firar det dessutom 40 år!

Även International Council of Christians and Jews (ICCJ) hade sin konferens i Sverige, i år, närmare bestämt, i Lund. Helene Egnell och Sofia Nordin ledde en välbesökt workshop på temat *How has our new relationship affected Christian and Jewish feminist theologies?*

SLUTORD

I tidigare årsberättelser har olika terrordåd med religiösa motiv och de solidaritetshandlingar de följts av fått mycket utrymme. Det är kanske symptomatiskt att trots att flera sådana inträffade under 2019, har vi inte nämnt dem ovan. Det är lite skrämmande att sådana händelser blivit en del av vardagen i så hög grad att terrordådet i al-Noor-moskén i Christchurch, dådet mot kyrkor på Sri Lanka och vandaliseringen av judiska institutioner i Norden på minnesdagen av Novemberpogromen inte gjort större avtryck i denna berättelse. Detta trots att vi slöt upp i den mänskliga mur som bildades runt Stockholms moské efter Christchurch, samlingen på Sergels torg efter Sri Lanka, och genom IRiS uttalade solidaritet med den judiska församlingen.

Dessa händelser, som ju dessvärre inte är en uttömmande lista på sådana dåd, visar dock på behovet av religionsdialog. Negativa attityder till muslimer och judar ökar snarare än minskar, i sociala media finns den undervegetation varur terrordåden spirar, och inte heller Svenska kyrkans sammanhang är fria från vare sig antisemitism eller islamofobi. Att ge argument och öva oss i det goda samtalet såväl vid tangentbordet som vid kaffebordet är en alltmer angelägen uppgift. Som ärkebiskop Antje Jackelén säger: *religionsdialogen hör till kärnverksamheten i vår kyrka.*

Stockholm 2020-04-03

Helene Egnell

Sofia Nordin